

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ГРИГОРЕНКО Вікторія Євгеніївна

УДК 373.3.015.31:7(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА
НА ЗАНЯТТЯХ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(образотворче мистецтво)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ-2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
МАТВІЄНКО Олена Валеріївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри педагогіки і методики
початкового навчання
заступник декана з наукової роботи
та міжнародних зв'язків
факультету педагогіки та психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук
СОТСЬКА Галина Іванівна,
Інститут педагогічної освіти і
освіти дорослих НАПН України,
заступник директора з
науково-експериментальної роботи,
старший науковий співробітник;

кандидат педагогічних наук, доцент
СМІРНОВА Оксана Олексіївна,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
і методик навчання.

Захист відбудеться «23» жовтня 2017 року о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К26.053.24 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано «22» вересня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.М.Полатайко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах оновлення українського суспільства, відродження національної системи освіти особливої актуальності набуває естетичне виховання дітей дошкільного віку, що відображається в Законі України «Про дошкільну освіту». В ньому приділяється велика увага вихованню у дітей любові до України, шанобливого ставлення до Батьківщини, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля; особистісно орієнтованому вихованню дитини, розвитку її творчих здібностей, набуттю нею власного соціального досвіду.

Філософські аспекти проблеми формування естетичного ставлення особистості до мистецтва розкриті в працях І. Зязюна, М. Кагана, Н. Киященко, Н. Крилової, О. Комаровської, І. Конікова, Н. Кушаєва, Г. Лабковської, О. Лановенко, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Органової, О. Рудницької, Н. Савіна, В. Самохвалової, Г. Сотської, В. Сухомлинського, Б. Юсова та інших, в яких пояснюється специфіка впливу різноманітних мистецьких засобів, форм, методів на процес формування в особистості естетичного ставлення до навколишнього середовища. Багатоаспектні напрями досліджень естетичного виховання дітей дошкільного віку представлені в працях Н. Ветлугіної, Н. Горошко, Н. Кириченко, Т. Комарової, В. Котляр, Т. Науменко, Н. Сакуліної, Є. Фльоріної та інших.

Значна роль у системі естетичного виховання дослідниками відводиться образотворчому мистецтву (О. Белкіна, Б. Івасив, Т. Комарова, В. Котляр, В. Мухіна, Н. Сакуліна та інші). У багатьох дослідженнях відзначається виховна дієвість використання образотворчого мистецтва стосовно дітей дошкільного віку (Р. Козакова, Т. Комарова, Г. Лабунська, Г. Підкурманна, Є. Фльоріна та інші), знаходить відображення організованого, методично забезпеченого процесу як важливої умови формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей дошкільного віку.

Формування естетичного ставлення до мистецтва у дітей старшого дошкільного віку засобами окремих різновидів образотворчої діяльності здійснюється в багатьох напрямках: предметному малюванні (В. Захарова); тематичному малюванні (А. Волкова, Л. Раєва); формуванні графічних умінь (Т. Комарова); малюванні з натури старшими дошкільниками (Р. Козакова); ліпленні (О. Косаковська, О. Фадєєва, Н. Халезова); у впливі поетичного образу природи на творчість дітей (Л. Компанцева); поєднанні творчої й навчальної спрямованості образотворчого мистецтва (В. Єзикеєва, В. Котляр, Т. Козакова, О. Доронова, В. Інжестойкова, Г. Підкурманна) та інших.

Дослідження Є. Антоновича, З. Богатєєвої, Є. Васильєвої, С. Герасимова, А. Грибовської, О. Доронової, Є. Ковальської, С. Коновець, І. Мужикової, Т. Осьмак, Л. Плазовської, Н. Сакуліної, Л. Сірченко, Л. Скиданової, О. Смірної, О. Трусової, О. Усової, Н. Халезової, О. Шевнюк, С. Якобсон та інших вчених переконують, що ознайомлення з творами декоративно-ужиткового мистецтва пробуджує у молодого покоління яскраві образні уявлення про рідну країну, про її історію і розвиток культури, про національний колорит, сприяє естетичному вихованню дошкільнят. Це мистецтво відповідає віковим інтересам дітей, збагачує

їх художнє сприймання, спонукає до естетичних переживань і творчої діяльності тощо.

Аналіз наукових досліджень щодо формування естетичного ставлення на заняттях з образотворчого мистецтва дітей старшого дошкільного віку та умов реалізації виховного потенціалу декоративно-ужиткового мистецтва дозволили виявити такі *суперечності*:

- між актуальною потребою українського суспільства в естетичному вихованні особистості та відсутністю ефективної системи формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва дітей старшого дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі;

- між вимогами, які висуваються до дошкільних навчальних закладів щодо удосконалення процесу формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва, та відсутністю теоретичного обґрунтування методики формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва;

- між широким виховним потенціалом декоративно-ужиткового мистецтва та недостатнім рівнем розробки організаційно-методичного забезпечення щодо формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку на заняттях з образотворчого мистецтва.

Означені суперечності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки та методики початкового навчання та кафедри образотворчого мистецтва факультету педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова в рамках наукової комплексної програми досліджень «Вдосконалення змісту, форм та методів освітньо-виховної роботи з дітьми дошкільного віку» (2010-2016 рр.)

Тему дисертації затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 28 січня 2016 року) та погоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 29 березня 2016 року).

Мета дослідження: науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва у виховному процесі навчання образотворчому мистецтву.

2. Дослідити виховний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва з огляду на вікові особливості та визначити його роль у формуванні естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей старшого дошкільного віку

на заняттях з образотворчого мистецтва.

3. Теоретично обґрунтувати критерії, показники і рівні сформованості естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва дітей старшого дошкільного віку та спроектувати модель формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва.

4. Експериментально перевірити організаційно-методичне забезпечення формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва.

Об'єкт дослідження – процес естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку у дошкільному навчальному закладі.

Предмет дослідження – методика формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва.

Для вирішення зазначених завдань були використані такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння, класифікація наукових праць з метою визначення понятійного апарату досліджуваної проблеми; аналіз державних, авторських та парціальних програм виховання дітей дошкільного віку з метою проектування методичного забезпечення; вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, що дало можливість розробити зміст, форми та методи формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва; *емпіричні* – спостереження за процесом сприймання декоративно-ужиткового мистецтва старшими дошкільниками, вивчення продуктів дитячої художньої творчості з метою виявлення характеру їхнього ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва; метод незалежних характеристик для збору інформації про дітей експериментальних груп; опитування та анкетування з метою виявлення готовності педагогів дошкільних навчальних закладів і батьків старших дошкільників до співпраці за напрямом досліджуваної проблеми; *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний, контрольний) – діагностика проявів у дітей естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва та впровадження виховних методик і форм роботи з дітьми на матеріалі декоративно-ужиткового мистецтва; *інтерпретаційно-описові* – порівняльний аналіз наукових даних для встановлення правомірності отриманих висновків; кількісний та якісний аналіз отриманих емпіричних даних для з'ясування, ефективності впроваджуваної методики формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей старшого дошкільного віку; *методи математичної статистики* (вибіркове емпіричне середнє значення) для опрацювання отриманих даних і встановлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами та процесами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

– *вперше* науково обґрунтовано теоретичні та методичні особливості формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва; визначені компоненти, критерії, показники та рівні сформованості естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва; розроблено організаційно-

методичну модель формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва та організаційно-методичне забезпечення її реалізації;

- *удосконалено* зміст, форми та методи формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва;
- *уточнено* сутність і зміст основних понять дослідження: «естетичне ставлення», «естетичне ставлення дітей старшого дошкільного віку», «декоративно-ужиткове мистецтво»; запропоновано авторське визначення поняття «формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва»;
- *набули подальшого розвитку* та конкретизації теоретичні положення щодо виховного потенціалу декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва у дошкільних навчальних закладах.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що розроблено та впроваджено у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів авторську методику формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва; експериментально перевірено ефективність організаційно-методичного забезпечення процесу формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва; розроблено і впроваджено методичні рекомендації щодо формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва «Художньо-естетичний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва».

Теоретичні положення та практичні результати дослідження можуть використовувати викладачі вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації для фахової підготовки студентів спеціальності «Дошкільна освіта», а також вихователі та методисти дошкільних навчальних закладів у процесі ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з декоративно-ужитковим мистецтвом.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів: ясла-садок № 5 м. Виноградів Виноградівського району Закарпатської області (довідка № 44 від 21.09.2016); ДНЗ «Лелека» с. Велика Копаня Виноградівського району Закарпатської області (довідка № 24 від 26.10.2016); ДНЗ № 184 Дніпровського району м. Києва (довідка № 39 від 28.11.2016); ДНЗ № 46 «Подоланочка» м. Хмельницький Хмельницької області (довідка № 01-40/236 від 29.08.2016); ДНЗ № 63 Солом'янського району м. Києва (довідка № 28 від 28.09.2016); НВК «ДНЗ-ЗНЗ» «Сузір'я» Святошинського району м. Києва (довідка № 100 від 18.10.2016).

Апробація та впровадження дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях: – *міжнародних*: «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» (Київ, 2014); «Модернізація педагогічної освіти: виклики ХХІ століття» (Київ, 2016); «Освіта і здоров'я підростаючого покоління» (Київ, 2016); «Педагогіка. Наука вчора, сьогодні, завтра» (Варшава, 2016); «Проблеми фахової підготовки вчителя початкової школи в контексті становлення нової української школи» (Київ, 2016); – *всеукраїнських*: «Психолого-

педагогические аспекты развития личности в детские годы» (Симфероль, 2005); «Марка Грушевського читання» (Київ, 2007); «Реалізація компетентнісного підходу у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи» (Київ, 2009); «Підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах варіативності змісту початкової освіти» (Бердянськ, 2011); «Формування професійної компетентності вчителя початкових класів у контексті об'єктивної парадигми освіти» (Київ, 2012); «Сучасні технології реалізації освітньо-професійної програми підготовки фахівців з початкової освіти» (Київ, 2013); «Неперервна педагогічна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи» (Умань, 2014); «Удосконалення структури і змісту підготовки вчителя початкової школи» (Київ, 2015); «Моделювання організаційних форм навчання в початковій школі в контексті компетентнісного підходу» (Переяслав-Хмельницький, 2015); «Педагогічна освіта і наука: традиції, реалії, перспективи» (Умань, 2015); «Реалії та перспективи євроінтеграційного розвитку післядипломної педагогічної освіти України» (Ужгород, 2016); – науково-звітних конференціях Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (2011–2016).

Результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри педагогіки та методики початкового навчання, семінарах і конференціях факультету педагогіки та психології Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (2009-2016 рр.).

Публікації. Основні положення й результати дослідження відображено у 14 наукових публікаціях (12 одноосібних). З них: 6 статей у наукових фахових виданнях України (1 у співавторстві), 3 статті у зарубіжних виданнях (1 у співавторстві), 4 статті - в збірниках матеріалів Міжнародних і Всеукраїнських науково-практичних конференцій, 1 методичні рекомендації.

Особистий внесок здобувача. У публікаціях, підготовлених у співавторстві, внесок здобувача полягає: в аналізі важливості залучення декоративно-ужиткового мистецтва для художньо-творчого розвитку дошкільнят [7]; в розкритті особливостей формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва [9].

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (405 найменувань, з яких 10 – іноземною мовою). Загальний обсяг роботи –311 сторінок, з яких основного тексту –187 сторінок. Робота містить 14 рисунків і 13 таблиць, що разом із додатками складає 97 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження обраної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, представлено методи дослідження, методологічну та теоретичну основу дослідження, розкрито його наукову новизну, теоретичне і практичне значення; подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

У першому розділі – «**Теоретичні основи формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до творів декоративно-ужиткового**

мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва» – здійснено теоретичний аналіз підходів до організації процесу формування естетичного ставлення у філософській, психологічній, педагогічній та мистецтвознавчій науках; вивчено проблему формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва в наукових дослідженнях; охарактеризовано реальний стан науково-методичного забезпечення процесу формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва.

Аналіз наукових визначень дозволив систематизувати та узагальнити погляди філософів на категорії «знання» і «ставлення»: «знання» – дещо більш інтелектуальне і пасивне, а «ставлення» – погляд і дія, актив. Науковці виділяють такі структурні елементи поняття «ставлення»: потреби, емоції (емоційне ставлення), зацікавленість (як особливий вид ставлення), оцінка (оцінювальне ставлення).

У загальному сенсі наукове визначення поняття «ставлення» психологи розглядають як процес взаємодії суб'єкта пізнання (особистості) та об'єкта цього пізнання (сфери життя), який спонукає особистість до переживання, відгуку щодо сприйнятого. Проведене дослідження дозволило виокремити структурні компоненти естетичного ставлення: почуття, знання про норми і критерії естетичної діяльності, уміння, естетична оцінка, переконання, естетичний смак, естетичний ідеал. Наукова позиція сучасних філософів Н. Крилової, Ф. Худушина, О.Борейка, В. Баленока, М. Колесника та інших дозволила зробити висновок про те, що домінантні типи естетичного ставлення формуються в ранньому дитинстві.

Провідне значення в сучасній педагогічній науці надається емоційно-творчому розвитку особистості дитини та процесу естетичного освоєння нею довкілля, а емоційно забарвлені та глибоко духовно пережиті враження, отримані в результаті сприймання краси творів декоративно-ужиткового мистецтва та процесу творчості, вважаються ефективним засобом формування різнобічно розвиненої особистості дитини.

Естетичне ставлення до мистецтва як особливої сфери людської діяльності пов'язане зі специфікою відображення у художніх образах усієї різноманітності життєвих явищ. За результатами аналізу наукових праць учених (Е. Белкіної, Н. Зубаревої, В. Єзикєєвої, Т. Казакової, Н. Кириченко, В. Комінської, Т. Науменко, Л. Сірченко, Л. Скиданової, Г. Сухорукової, Р. Чумічової та ін.) мистецтво – надзвичайно сильне джерело пробудження, формування і розвитку естетичних почуттів дітей дошкільного віку.

Декоративно-ужиткове мистецтво об'єднує в собі три види творчої діяльності: мистецтво декоративного оформлення площини, мистецтво декоративного оформлення конструктивно-об'ємних форм, мистецтво декоративного оформлення простору. Декоративно-ужиткове мистецтво має різні форми художньо-образного вираження, як-от: зображення на площині (розпис, вишивка, ткацтво), рельєфне виконання (різьблення по дереву, металу, чеканка, колаж), об'ємне рішення (вироби з різних матеріалів – скла, кераміки, каменя).

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив визначити провідні характеристики прояву естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до

декоративно-ужиткового мистецтва, як то: здатність до художньо-естетичної діяльності, наявність художньо-естетичних знань та вражень, здатність до художньо-естетичного сприймання. Розкрити та обґрунтувати особливості сприймання і розуміння декоративно-ужиткового мистецтва дітьми старшого дошкільного віку, а саме: наявність наочно-образного мислення у дітей старшого дошкільного віку зумовлює доступність декоративно-ужиткового мистецтва для їхнього сприймання; у процесі сприймання творів декоративно-ужиткового мистецтва діти зосереджуються на формі, залишаючи поза увагою виразно-зображувальні засоби; під час сприймання творів декоративно-ужиткового мистецтва емоційність дітей дає їм можливість перейматися почуттями; діти часто звертають увагу на деталі, за якими не бачать головного, оскільки у них недостатньо розвинена здатність до цілісного сприймання художніх образів творів декоративно-ужиткового мистецтва.

Проведене дослідження показало, що старші дошкільники мають первинний досвід пізнання творів декоративно-ужиткового мистецтва, їхні судження переважно пов'язані зі змістом зображення, особливу увагу діти звертають на красу творів декоративно-ужиткового мистецтва, оцінні судження дошкільників найменше стосуються естетичного ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва: передачі вражень, почуттів, симпатій, інтересів, настроїв.

Узагальнення наукових підходів дало можливість уточнити сутність і зміст основного поняття дослідження: «естетичне ставлення дитини старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва». Це позиція особистості, яка включає сприймання творів декоративно-ужиткового мистецтва і проявляється в її естетичних почуттях, емоціях, судженнях, власних оцінках, що є результатом задоволення її утилітарних і духовних потреб та пробуджує дитяче бажання відтворювати сприйняте у сфері мистецтва в різних видах власної художньо-творчої діяльності.

У другому розділі – **«Організаційно-методична модель формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва»** – розкрито аспекти існуючої практики з формування у старших дошкільників естетичного ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва; науково обґрунтовано організаційно-методичне забезпечення з формування у дітей старшого дошкільного віку естетичного ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва.

На основі аналізу методичних розробок досліджуваної проблеми у розділі обґрунтовано педагогічні умови формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до творів декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва; *визначено критерії та показники естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей старшого дошкільного віку, а саме: емоційно-оцінний критерій* (показниками якого є: спроможність самостійно виділяти та естетично сприймати об'єкти декоративно-ужиткового мистецтва; висловлювати позитивні естетичні емоції за допомогою виразної міміки, жестів, рухів, висловів; естетично переживати, вживатися та перевтілюватися; відчувати колір, ритм, особливості побудови, рівновагу тощо); *художньо-пізнавальний*

критерій (наявність інтересу та бажання розуміти твори декоративно-ужиткового мистецтва, спроможність уявляти та мислити; наявність пізнавального інтересу до творів декоративно-ужиткового мистецтва, наявність потреби у вивченні творів декоративно-ужиткового мистецтва, прагнення, інтерес і готовність до виготовлення декоративних виробів); *діяльнісно-творчий критерій* (здатність дитини старшого дошкільного віку висловити власні почуття через оригінальне, фантазійне нове у художньо-практичному відтворенні світу; здатність до активної самотійно-ініціативної художньої діяльності; здатності до широти творчої інтерпретації естетичних вражень).

На основі критеріїв і показників встановлено та охарактеризовано рівні (*високий, достатній, середній, низький*) сформованості естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва. Так, високий рівень нами визначений за такими показниками: дитина самотійно виділяє естетично цінний об'єкт у навколишньому середовищі, зосереджує на ньому тривалу увагу (до 1-2 хвилин), ґрунтовно спостерігає його, використовуючи при цьому різні аналізатори; яскраво демонструє позитивні естетичні емоції (радість, здивування, захоплення) за допомогою виразної міміки, жестів, рухів, висловів, співу; дитина здатна самотійно виділити якості та властивості, що надають змогу віднести об'єкт до категорії красивого; відчуває потребу в співпереживанні естетичних емоцій з боку дорослих або однолітків, прагне привернути увагу інших до об'єкта, запросити до спільного його сприймання за допомогою слів, жестів, рухів; зберігає в пам'яті чуттєво-емоційний образ об'єкта, який викликав враження; висловлює бажання знову сприйняти об'єкт. Дитина самотійно розміщує об'єкт малюнка на площині за правилами композиції; самотійно підбирає форму (поєднує різні форми); підбирає засвоєні раніше елементи оздоблення (чи на основі засвоєних раніше створює свої), поєднує елементи декоративно-ужиткового мистецтва за своїми фантазіями та інтерпретаціями; знає кольори та активно їх застосовує.

Вивчення наявних у педагогічній теорії та практиці надбань дало змогу розробити організаційно-методичну модель формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва. Запропонована модель (рис. 1) відображає послідовність, зміст та особливості організації навчально-виховного процесу у дошкільних навчальних закладах з формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва. Модель розроблена з урахуванням теоретико-методологічних положень щодо особливостей формування естетичного ставлення у дітей старшого дошкільного віку та результатів даних пілотажного експерименту; ґрунтується на особистісно-орієнтованому, діяльнісному, практико-орієнтованому підходах; принципах системності, суб'єктності, інтерактивності; складається із комплексу взаємопов'язаних структурних елементів (цілемотиваційного, змістовного, операційно-діяльнісного); включає визначену мету, охарактеризовані завдання, етапи, принципи та педагогічні умови організації процесу; визначає

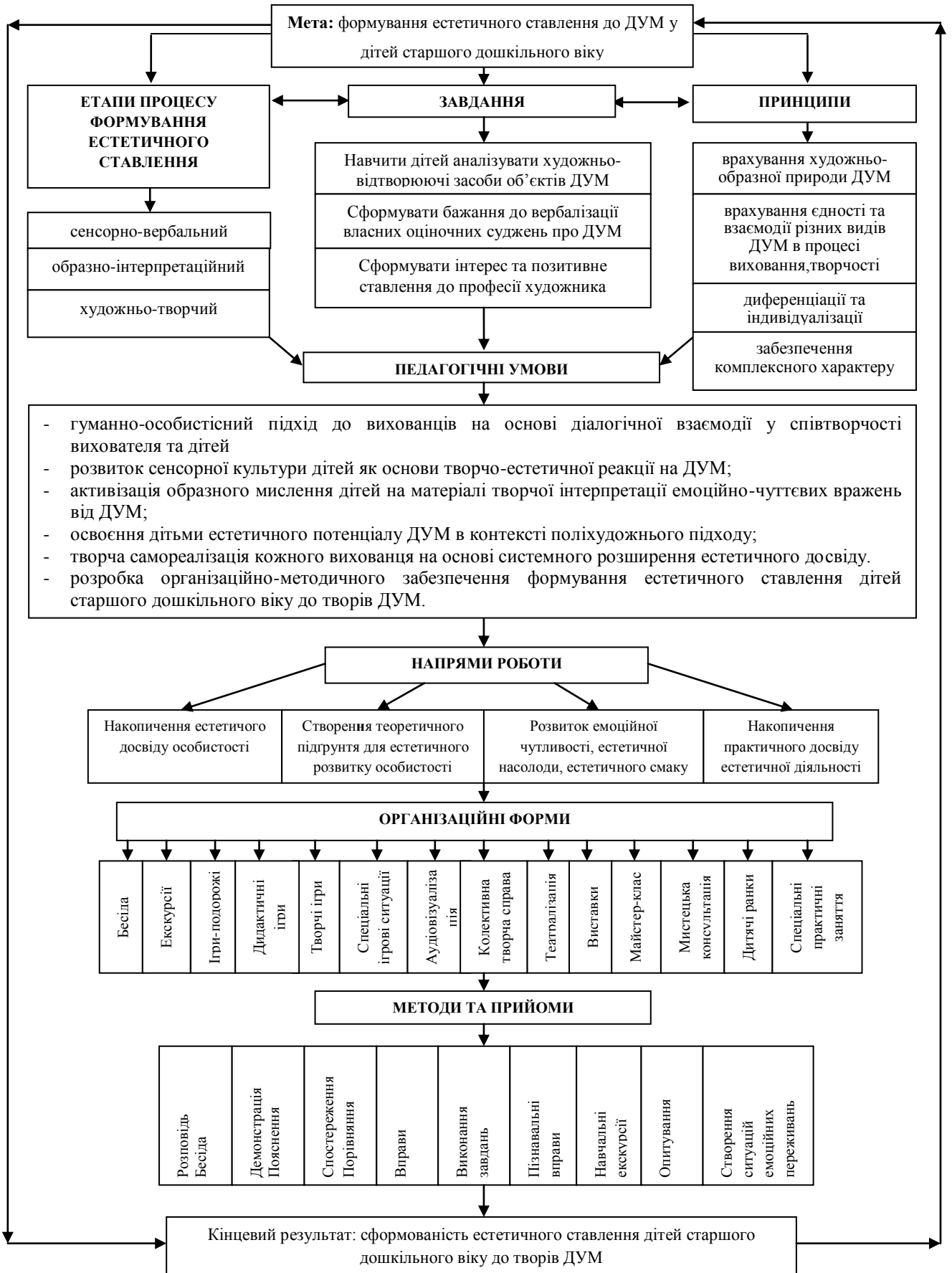

Рис. 1. Організаційно-методична модель формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва

форми, методи та прийоми роботи на заняттях з образотворчого мистецтва; розкриває напрями роботи; визначає кінцевий результат навчально-виховного процесу: сформованості естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва.

З метою вивчення реального стану естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва дітей старшого дошкільного віку було проведено констатувальний експеримент, до якого було залучено 384 дитини старшого дошкільного віку (ЕГ – 198 осіб, КГ – 186 осіб), 200 батьків, 60 педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів.

За результатами констатувального експерименту виявлено вихідні рівні естетичного ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва дітей старшого дошкільного віку: низький рівень зафіксовано у 34 осіб (17,18%) ЕГ та (32 осіб (17,22%) КГ; із середнім рівнем виявилось (130 осіб (65,65%) ЕГ та 122 особи (65,63%) КГ; достатній рівень проявило 26 осіб (13,13%) ЕГ та 25 осіб (13,45 %) КГ; високий рівень – 8 осіб (4,04%) ЕГ та 7 осіб КГ (3,77%).

Критеріями ефективності й доцільності методики організації процесу формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва виступають: цілеспрямованість образотворчих дій дітей, сутністю якої є свідоме прагнення досягнути певних художніх результатів діяльності; систематичність художньо-практичної діяльності, що передбачає щоденне ознайомлення дитини з творами декоративно-ужиткового мистецтва; активність дитини в процесі практичної художньої діяльності, що виявляється у зосередженому ставленні до роботи, у емоційній насиченості діяльності; естетичне спрямування, що свідчить про перевагу художньо-образних задач діяльності перед механічним вправлінням.

У третьому розділі – **«Дослідно-експериментальна робота з формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва»** – подано методику формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей старшого дошкільного віку (змістове наповнення, форми і методи роботи) та проведено контрольні зрізи для перевірки її ефективності.

Під час формувального експерименту здійснено апробацію ефективності організаційно-методичного забезпечення формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва. Основним інтегруючим методом впливу на особистість виступало художньо-педагогічне спілкування. Допоміжні методи, такі як: бесіда, художнє слово, музика, емоційні вправи, уявне входження в ситуацію тощо – використовувались з метою підсилення впливу на дітей старшого дошкільного віку творів мистецтва та забезпечення їхнього емоційного контакту з об'єктами декоративно-ужиткового мистецтва. З метою налагодження взаємодії з батьками під час формувального експерименту були запроваджені наступні форми та прийоми роботи: консультації, батьківські збори, обмін досвідом, педагогічна вітальня, підготовка та участь у вернісажі, ігри-тренінги, спільні справи (складання оповідань, казок на тему краси декоративно-ужиткового мистецтва), метод «фото рамки» тощо. У рамках організаційно-методичного забезпечення було розроблено та впроваджено

у практику папку-пересувку «Шлях до мистецтва», у якій знаходились поради для батьків з метою залучення їх до скарбниці мистецьких надбань та ознайомлення дітей з ними; виставки книжок, альбомів репродукцій, інформації про декоративно-ужиткове мистецтво.

Формування у старших дошкільників естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва передбачало системну роботу, яка включала такі форми: цикл занять з предметами декоративно-ужиткового мистецтва, екскурсія в міні-музей дошкільного навчального закладу та віртуальний музей, зустріч з художником-педагогом, дитяча картинна галерея, індивідуальні форми роботи (бесіди, дидактичні ігри, завдання тощо), самостійна художня діяльність дітей. Вони реалізовувалися завдяки використанню таких методів, як: спостереження, бесіди, емоційні вправи, художньо-педагогічне спілкування, «фотографування» об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва.

Робота з дошкільниками здійснювалась у *три етапи*. Завданням першого етапу (*сенсорно-вербального*) було збагачення емоційного досвіду і формування у них знань про декоративно-ужиткове мистецтво. З цією метою широко використовували бесіду, спостереження, емоційні вправи. Другий етап (*образно-інтерпретаційний*) включав систему взаємодії дитини з вихователем, основу якої забезпечувало художньо-педагогічне спілкування на матеріалі сприймання декоративно-ужиткового мистецтва (витинанка, вишивка, декоративний розпис, кераміка, килимарство, писанкарство тощо). Означена взаємодія спрямовувалася на розвиток естетичних почуттів у дітей та формування на їх основі естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва і передбачала варіативність методів та прийомів педагогічного впливу відповідно до окреслених завдань.

Завданням третього (*художньо-творчого*) етапу роботи з дітьми було закріплення їхніх естетичних вражень від об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва, що реалізувалося у самостійній художній діяльності. Естетичне ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва проявилось у таких видах діяльності як малювання та словесно-художня творчість. На цьому етапі акцент робився на тому, щоб жодна дитяча робота не залишилася поза увагою дорослого, адже саме прагнення дитини відобразити естетичні якості об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва уже заслуговує на позитивну оцінку. Також у процесі образотворчої діяльності дітей було створено умови для самостійного пошуку відповідей на різні запитання (які барви дібрати для зображення казкового саду, як виглядає візерунок на крильцях метелика тощо) навіть за умови, що малюнок залишався незавершеним. Результати сформованості у старших дошкільників естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва знайшли своє відображення у: створенні «Калейдоскопу краси»; бесідах на теми «Виникнення ремесел», «Світ витинанки», «Народний декоративний розпис», «Народна іграшка в руках дитини», «Яворівські іграшки», «Музей – скарбниця творчих надбань», «Бабусина скриня», «Дива з бабусиної скрині» тощо; словесно-художній творчості під час розповідей про об'єкти декоративно-ужиткового мистецтва, складанні оповідань, казок.

Результати підсумкового зрізу експерименту засвідчили, що в групах дітей старшого дошкільного віку, які працювали за запропонованою методикою,

відбулися суттєві зрушення у рівнях сформованості естетичного ставлення дітей до творів декоративно-ужиткового мистецтва (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка змін рівнів сформованості естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до ДУМ за результатами проведення експерименту

Рівні естетичного ставлення	ЕГ (абсолютна кількість дітей 198 - 100 %)				КГ (абсолютна кількість дітей 186 - 100 %)			
	До проведення формувального експерименту		Після проведення формувального експерименту		До проведення формувального експерименту		Після проведення формувального експерименту	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Високий	8	4,04	45	22,7	7	3,77	19	10,2
Достатній	26	13,13	90	45	25	13,45	38	20
Середній	130	65,65	56	28	122	65,63	108	58
Низький	34	17,18	7	3,5	32	17,22	21	11

Дані таблиці проілюстровано гістограмою (Рис. 2)

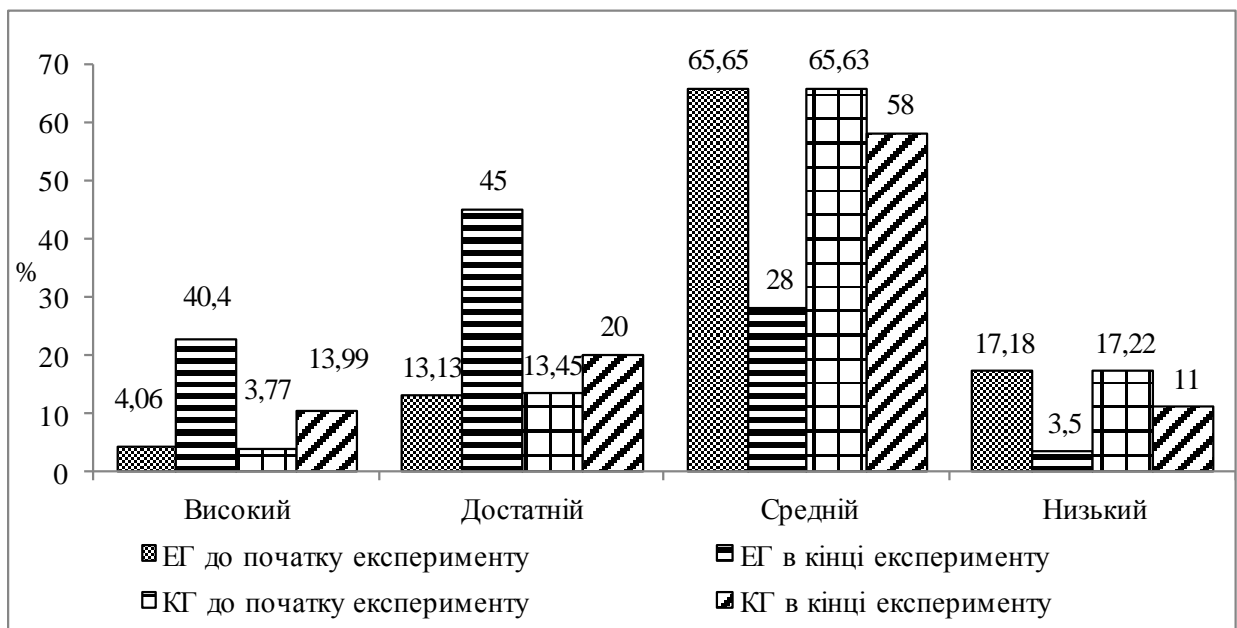

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до ДУМ

У контрольних групах також спостерігалися певні позитивні зміни, проте несистематичність роботи з формування у дітей естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва, низька варіативність форм роботи значно знизили можливість наближення дошкільників до вищого рівня сформованості естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність розв'язання поставлених завдань і дали можливість зробити відповідні висновки:

1. На основі наукового аналізу праць із філософії, соціології, естетики, мистецтвознавства, психології та педагогіки встановлено, що вчені наголошують на доцільності розвитку у дітей уявлення про мистецтво як важливу галузь суспільної

культури і духовних цінностей, а проблему формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей старшого дошкільного віку вважають актуальною у зв'язку з її недостатньою розробленістю. Сформульовано поняття «естетичне ставлення дитини до декоративно-ужиткового мистецтва» як позицію особистості, яка включає сприйняття творів декоративно-ужиткового мистецтва і проявляється в її естетичних почуттях, емоціях, судженнях, власних оцінках, що є результатом задоволення її утилітарних і духовних потреб та пробуджує дитяче бажання відтворювати сприйняте у сфері декоративно-ужиткового мистецтва у різних видах власної художньо-творчої діяльності.

2. Аналіз програм дошкільного виховання: «Малятко», «Крок за кроком», «Впевнений старт», «Дитина», «Українське дошкілля», «Дитина в дошкільні роки», «Я у Світі», «Соняшник», «Стежина» (за вальдорфською педагогікою), зокрема розділів: «Образотворче мистецтво», «Чарівні фарби і талановиті пальчики», «Образотворча діяльність», «Світ образотворчого мистецтва» тощо - показав присутність тем декоративно-ужиткового мистецтва, але відсутність цілеспрямованої систематичної роботи щодо ознайомлення дітей з його різноманітними видами. Досить часто рішення цієї задачі обмежується лише ознайомленням дітей з деякими видами декоративного розпису, керамічним посудом або іграшкою.

Розкрито й обґрунтовано особливості сприймання і розуміння декоративно-ужиткового мистецтва дітьми старшого дошкільного віку: а) переважаючий розвиток наочно-образного мислення старших дошкільників є підґрунтям того, що твори декоративно-ужиткового мистецтва доступні для їхнього сприйняття, оскільки також наочно-образно відображають життя; б) у процесі сприймання творів декоративно-ужиткового мистецтва діти переважно цікавляться його змістом і залишають поза увагою виразно-зображувальні засоби; в) завдяки своїй емоційності дошкільники здатні перейматися почуттями майстра під час сприймання; г) у дітей недостатньо розвинена здатність до цілісного сприймання художніх образів творів декоративно-ужиткового мистецтва, вони часто звертають увагу на деталі, за якими не бачать головного; д) різний культурний рівень та соціальний статус батьків впливає на сприйняття творів декоративно-ужиткового мистецтва дітьми.

3. Обґрунтовано та визначено критерії і показники сформованості естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва дітей старшого дошкільного віку: художньо-пізнавальний, емоційно-оцінний, діяльнісно-творчий.

Подано змістові характеристики рівнів сформованості естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва дітей старшого дошкільного віку: високого (ціннісно-естетичного), достатнього (гедоністичного), середнього (компенсаторного) та низького (утилітарного).

Розроблено організаційно-методичну модель формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва. Модель розроблена з урахуванням теоретико-методологічних положень щодо особливостей формування естетичного ставлення у дітей старшого дошкільного віку та результатів даних пілотажного експерименту; ґрунтується на особистісно-орієнтованому, діяльнісному, практико-орієнтованому підходах; принципах системності, суб'єктності, інтерактивності;

складається із комплексу взаємопов'язаних структурних елементів, а саме: цілемотиваційного, змістовного, операційно-діяльнісного. Вона спрямована на формування у дітей старшого дошкільного віку естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва.

Модель включає визначену мету, охарактеризовані завдання; етапи, принципи та педагогічні умови організації процесу навчання; визначає форми, методи та прийоми роботи на заняттях з образотворчого мистецтва; розкриває напрями роботи (накопичення естетичного досвіду, створення теоретичного підґрунтя, розвиток емоційної та естетичної чутливості, накопичення практичного досвіду); визначає кінцевий результат навчально-виховного процесу: сформованість естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва.

4. У процесі дослідно-експериментальної роботи розроблено, впроваджено у практику дошкільного виховання та виявлено ефективність методики формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей старшого дошкільного віку. Роботу проведено за трьома напрямками: а) безпосередня виховна робота з дітьми на заняттях з образотворчого мистецтва та різноманітна робота в повсякденному житті з ознайомлення із творами декоративно-ужиткового мистецтва; б) співпраця з педагогами дошкільних навчальних закладів у плані поглиблення їхніх знань про декоративно-ужиткове мистецтво і методичної підготовки до його використання в роботі з дітьми; в) робота зі збагачення мистецтвознавчого досвіду батьків дітей і залучення їх до роботи з розширення знань про декоративно-ужиткове мистецтво в умовах сімейного виховання. Ефективність виховних впливів забезпечило дотримання визначених та обґрунтованих *педагогічних умов*.

Найбільш дієвими в роботі з дітьми старшого дошкільного віку виявились нетрадиційні форми *ігрового характеру*, заняття-подорожі («Чарівними доріжками», «Барвіста колискова», «До скарбниць мистецьких цінностей» тощо); заняття-екскурсії (уявні й реальні) до майстерень ремісників (клуб активних батьків «Етноремесла України для дітей»), музеїв; сюжетно-рольові («Я – україночка», «Екскурсивод музею», «В гостях у бабусі») і дидактичні ігри («Допоможи реміснику зібратись у дорогу на ярмарок», «Візерункова веселка» тощо); художньо-творчі завдання («Як прикрасити скатертину», «Реставруємо старий посуд», «Жива картина») та ін.

За результатами контрольного експерименту встановлено, що в ЕГ високого рівня сформованості естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва досягли діти старшого дошкільного віку (45 осіб – 22,7%) порівняно з тим, що на початку експерименту було 8 осіб (4,06%). Також виріс достатній рівень старших дошкільників (з 26 осіб – 13,13% до 90 осіб – 45%), середній рівень сформованості естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва значно зменшився (з 130 осіб – 65,65% до 56 осіб – 28%). Кількість дітей високого рівня збільшилась (із 7 осіб – 3,77% до 19 – 10,2%). Однак у КГ у переважної більшості дітей старшого дошкільного віку естетичне ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва залишилось на середньому рівні 108 осіб – 58%, за наявності 21 особи – 11% на низькому рівні.

Таким чином, результати дослідження дають підстави вважати, що

запропонована методика формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей старшого дошкільного віку на заняттях з образотворчого мистецтва ефективна, визначені завдання реалізовані, мета досягнута, що має вагоме значення для розвитку зачатків індивідуальної естетичної культури у дітей старшого дошкільного віку .

Формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей старшого дошкільного віку не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективними напрямками дослідження можуть стати: визначення особливостей формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до творів декоративно-ужиткового мистецтва в умовах сільських малокомплектних дошкільних навчальних закладів; підготовка педагогів до формування естетичної культури дітей старшого дошкільного віку різного соціального статусу засобами декоративно-ужиткового мистецтва; розробка педагогічних технологій роботи із сім'ями дітей старшого дошкільного віку на матеріалі декоративно-ужиткового мистецтва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчально-методичні видання

1. Григоренко В.Є. Формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва: Методичні рекомендації для вихователів дошкільних навчальних закладів та студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ: НАІР, 2017. - 80 с.

Статті у наукових фахових виданнях

2. Григоренко В.Є. Образотворча діяльність і підготовка дітей до школи // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. Вип. 1. С. 27-34.

3. Григоренко В.Є. Особливості естетичного виховання старших дошкільників у процесі ознайомлення з декоративно-ужитковим мистецтвом: критерії і показники // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. П.Тичини / [ред. кол.: Безлюдний О.І. (гол. ред) та інші]. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. Вип. 53. С. 255-261.

4. Григоренко В.Є. Формування у старших дошкільників естетичного пізнання засобами творів декоративно-ужиткового мистецтва (на прикладі виконання творчих робіт) // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. Вип. 20. С. 57-62.

5. Григоренко В.Є. Художній образ і образотворча діяльність старших дошкільників // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. Вип. 3. С. 55-61.

6. Григоренко В.Є. Художньо-естетичний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва в формуванні естетичного ставлення до навколишньої дійсності у дітей старшого дошкільного віку // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. Вип. 13. С. 38-44.

7. Григоренко В.Є., Цебенко Л.І. Залучення декоративно-ужиткового мистецтва для художньо-творчого розвитку дошкільнят // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Вип. 26. С. 58-64.

Статті в іноземних наукових виданнях

8. Григоренко В.Є. Вплив мистецтва на емоційний розвиток особистості // Zbior artykulow naukowych. «Pedagogika. Nauka wczoraj, dzis, jutro». Warszawa: Wydawca : Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. Str. 10-15.

9. Григоренко В.Є., Матвієнко О.В. Особливості формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва / Victoria Grigorenko, Olena Matviienko // Intellectual Archive. Toronto : Shiny Word.Corp. (Canada). 2017. March/April. Vol. 6. – No. 2. PP. 83–92.

10. Григоренко В.Є. Роль художньо-естетичного потенціалу декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні підростаючої особистості // Economics, management, law: challenges and prospects: Collection of scientific articles. Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, India, 2016. P. 195-201.

Матеріали науково-практичних конференцій

11. Григоренко В.Є. Вплив іграшки та театралізованих ігор на розвиток дитини дошкільного віку // Іграшка, гра, дитина: від обрядової субстанції до сучасних моделей виховання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Марка Грушевського читання» / За ред. О.С. Найдена. Київ: ВД «Стилос», 2007. С. 198-203.

12. Григоренко В.Є. Технічні уміння і образотворча діяльність дошкільників // Підготовка вчителя початкової школи в умовах нової парадигми освіти: Матеріали міжнародної науково-методичної конференції 1-2 квітня: до 170-річного ювілею / М-во освіти і науки України, Ін-т педагогіки і психології НПУ ім. М.П. Драгоманова, Акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти АПН України; [редкол. В.П. Андрущенко [та ін.]]. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. С. 266-268.

13. Григоренко В.Є. Художнє слово, як один з чинників розвитку творчості в образотворчій діяльності // Сборник материалов «Психолого-педагогические аспекты развития личности в детские годы: коммуникативная компетентность взрослых» науч.-практ. конф. / Сост.: Аппазов Ф.С., Шевцова Н.П. Симферополь : Крымское уч.-пед. гос. изд-во, 2005. (на рус. яз.). С. 64-66.

14. Григоренко В.Є. Роль мистецької освіти у розвитку особистості в процесі формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва // Проблеми фахової підготовки вчителя початкової школи в контексті становлення нової української школи : Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 2 грудня 2016 року). Івано-Франківськ: НАІР. 2017. С. 41-44.

АНОТАЦІЇ

Григоренко В.Є. Формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (образотворче мистецтво). – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2017.

Дослідження присвячено проблемі формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва. Проаналізовано стан розробленості проблеми формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва. Розкрито й обґрунтовано особливості сприймання і розуміння декоративно-ужиткового мистецтва дітьми старшого дошкільного віку.

Обґрунтовано та визначено критерії і показники сформованості естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва дітей старшого дошкільного віку: художньо-пізнавальний, емоційно-оцінний, діяльнісно-творчий. Подано змістові характеристики рівнів сформованості естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва: високого (ціннісно-естетичного), достатнього (гедоністичного), середнього (компенсаторного) та низького (утилітарного).

Розроблено організаційно-методичну модель формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва. Модель розроблена з урахуванням теоретико-методологічних положень щодо особливостей формування естетичного ставлення у дітей старшого дошкільного віку та результатів даних пілотажного експерименту; ґрунтується на особистісно-орієнтованому, діяльнісному, практико-орієнтованому підходах; принципах системності, суб'єктності, інтерактивності; складається із комплексу взаємопов'язаних структурних елементів, а саме: цілемотиваційного, змістовного, операційно-діяльнісного; спрямована на формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва.

У процесі дослідно-експериментальної роботи впроваджено у практику навчально-виховного процесу дошкільних закладів ефективні методики формування естетичного ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва у дітей старшого дошкільного віку на заняттях з образотворчого мистецтва.

Ключові слова: формування, естетичне ставлення, дитина старшого дошкільного віку, педагогічні умови, образотворче мистецтво, декоративно-ужиткове мистецтво.

Григоренко В.Е. Формирование эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста к декоративно-прикладному искусству на занятиях по изобразительному искусству. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (изобразительное искусство). – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2017.

Исследование посвящено проблеме формирования эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста к декоративно-прикладному искусству на занятиях по изобразительному искусству. Проанализировано состояние разработанности проблемы формирования эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста к декоративно-прикладному искусству на занятиях по изобразительному искусству.

Уточнено содержание дефиниции «эстетическое отношение», «эстетическое отношение детей старшего дошкольного возраста», «декоративно-прикладное искусство»; предложено авторское определение понятия «формирование эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста в процессе ознакомления с декоративно-прикладным искусством» и обозначены особенности формирования эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста в процессе ознакомления с декоративно-прикладным искусством.

На основе изучения практики работы дошкольных учебных заведений создана система работы по формированию эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста к декоративно-прикладному искусству в процессе знакомства с произведениями мастеров-ремесленников. Разработана организационно-методическая модель формирования эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста к декоративно-прикладному искусству на занятиях по изобразительному искусству.

Выявленно, теоретически обоснованно и экспериментально проверенно педагогические условия формирования эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста к декоративно-прикладному искусству на занятиях по изобразительному искусству: – развитие сенсорной культуры детей как основы творческо-эстетической реакции на декоративно-прикладное искусство; – гуманно-личностный подход к воспитанникам на основе диалогического взаимодействия в процессе сотворчества воспитателя и ребенка; – активизация образного мышления детей на материале творческой интерпретации эмоционально-чувственных впечатлений; – освоение детьми эстетического потенциала декоративно-прикладного искусства в контексте полихудожественного подхода; – творческая самореализация каждого воспитанника на основе системного расширения эстетического опыта; – разработка организационно-методического обеспечения формирования эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста к произведениям декоративно-прикладного искусства.

Определены структурные компоненты процесса формирования эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста (аккумулятивный, ценностно-мотивационный, творчески-результативный) и критерии (художественно-познавательный, эмоционально-оценочный, деятельностно-творческий) показатели и уровни (высокий, достаточный, средний, низкий) сформированности эстетического отношения детей старшего дошкольного возраста к декоративно-прикладному искусству на занятиях по изобразительному искусству.

По данным исследования доказано, что формирование эстетического отношения к декоративно-прикладному искусству происходит благодаря специально организованному взаимодействию дошкольника с реальными произведениями декоративно-прикладного искусства.

Ключевые слова: формирование, эстетическое отношение, ребенок старшего дошкольного возраста, педагогические условия, изобразительное искусство, декоративно-прикладное искусство.

Grygorenko V. Formation of senior preschool children's aesthetic attitude to decorative and applied art in fine art classes. Qualification research paper as a manuscript.

Thesis for a Candidate's degree of pedagogical sciences in Speciality 13.00.02 – theory and methods of teaching (fine art).

Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv, 2017.

The research is dedicated to the problem of forming senior preschool children's aesthetic attitude to decorative and applied art in fine art classes. The development state of the problem of forming senior preschool children's aesthetic attitude to decorative and applied art in fine art classes has been analyzed. The peculiarities of senior preschool children's perception and understanding of decorative and applied art have been revealed and proved.

The formation criteria and indicators of senior preschool children's aesthetic attitude towards decorative and applied art such as artistic-cognitive, emotional-appraisal, activity-creative have been substantiated and determined. The content characteristics of formation levels of senior preschool children's aesthetic attitude to decorative and applied art: high (value-aesthetic), sufficient (hedonistic), middle (compensatory) and low (utilitarian) have been presented.

The organizational-methodical formation model of senior preschool children's aesthetic attitude to decorative and applied art in fine art classes has been worked out. The model has been developed in regard to theoretical and methodological regulations on formation peculiarities of senior preschool children's aesthetic attitude and the results of this pilot experiment; based on personality-oriented, activity-oriented, practical-oriented approaches; the principles of systemic character, subjectivity, interactivity; consists of a complex of interconnected structural elements, namely: purpose-oriented, informative, operational-activity and aimed at forming senior preschool children's aesthetic attitude to decorative and applied art in fine art classes.

In the process of experimental work, effective methods of forming senior preschool children's aesthetic attitude towards decorative and applied art have been introduced into practice of the educational process of preschool institutions.

Key words: formation, aesthetic attitude, senior preschool children, pedagogical conditions, fine arts, decorative and applied art.